

Kabelschaktning i Rytterne

Arkeologisk förundersökning i form av
schaktningsövervakning

Lövsta 12:1
Dingtuna socken

Rytterne-Åkerby 1:1, Vikhus 8:2
Rytterne socken
Västmanland

Anna Egebäck

Kabelschaktning i Rytterne

Förundersökning i form av
schaktningsövervakning

Lövsta 12:1
Dingtuna Socken

Rytterne-Åkerby 1:1, Vikhus 8:2
Rytterne socken

Västmanland

Anna Egebäck

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2007

Omslagsfoto: Vy mot Lilla Rytterne kyrkoruin. Foto: A. Egebäck, KM.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-85741-82-3

Tryck: Just Nu, Västerås 2007.

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö.....	5
Tidigare undersökningar	6
Målsättning och metod.....	6
Undersökningsresultat.....	6
Tolkning och utvärdering.....	7
Sammanfattning.....	7
Referenser.....	8
Kart- och arkivmaterial	8
Otryckta källor.....	8
Litteratur.....	8
Tekniska och administrativa uppgifter.....	8
BILAGOR.....	16
Bilaga 1. Schakttabell	16
Delområde 1.....	16
Delområde 2a.....	16
Delområde 2b	17
Bilaga 2. Anläggningstabell	17

Inledning

Under 5 dagar i september utfördes en förundersökning i form av schaktningsövervakning i Rytterne med omnejd. Detta med anledning av att Mälarenergi skulle ersätta hög- och lågspänningsledningar med nedgrävda ledningar.

Den antikvariska kontrollen skedde på en 1,2 km lång sträcka uppdelad på 3 delområden (fig.2).

Arbetet utfördes på uppdrag av Mälarenergi AB efter beslut av Länsstyrelsen i Västmanland (1st dnr 431-8258-07, dat 070824). Det arkeologiska arbetet utfördes av Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen (KM).

Bakgrund

Topografi och fornlämningsmiljö

Området karaktäriseras av ett småbrutet landskap med moränbackar och lerslätter. Undersökningsområdet ligger bara 5-15 möh. i ett relativt ungt landskap, som i mitten av bronsåldern reste sig ur havet, då i form av kobbar och skär. Den plana marken medförde stora nya landområden ju mer landet höjde sig. Ett flertal bosättningar under järnåldern har lämnat efter sig flera smågravfält.

I undersökningsområdets närhet ligger ett flertal fornlämningar, så som gravfält och bytomter. I delområde A gick undersökningsområdet igenom Dingtuna 430:1 , Lövsta gamla bytomt.

Dingtuna 202:1	Stensättningar, 5 st
Rytterne 75:2	Lilla Rytterne kyrkoruin med ödekyrkogård
Rytterne 78:1	Stensättning, 1 st
Rytterne 79:1	Stensättning, 1 st
Rytterne 80:1-2	Ev stensättningar, 2 st
Rytterne 89:1	Fornlämningsliknande lämning,
Rytterne 91:1	Gravfält med 7 stensättningar
Rytterne 92:1-2	Stensättning, 2 st
Rytterne 96:1	1) Gravfält med 5 stensättningar 2) stensträng 45 m lång
Rytterne 121.1	Vikhus by gamla bytomt med bebyggelselämningar
Rytterne 178:1	Ev fångstgrop
Rytterne 179:1-2	Stensättningar 1) 4 st 2) 11 st

Tabell 1: Fornlämningar i närområdet av undersökningsområdena (fig 3-4).

Området har flera bosättningar från yngre järnåldern varav några utvecklades till medeltida byar. Vid undersökningsområdet finns Lövsta by (Dingtuna 430:1) som nämns första gången år 1354 (ortnamnsarkivet). Vikhus by nämns redan år 1288 (Selinge 2002) och med tanke på namn och topografin intill är det möjligt att det är en gammal sk husa-by, ett centralortkomplex kanske med anknytning till vattenområdet. Med det topografiska läget intill en vik på 10-5 möh skulle byn kunna vara tidigast

från 500-700-tal e. Kr. Alldeles bakom bytomten ligger även ett större gravfält från yngre järnåldern (Rytterne 179:1-2) vilket skulle kunna visa på kontinuitet på området. Vikhus by var för övrigt den största byn i Rytternebygden under 1500-talet (Brink 2002).

Tidigare undersökningar

I samband med att den nuvarande vägen skulle byggas undersöktes en del av Lövsta gamla bytomt år 1972 (Forslunds 2004). Undersökningen genomfördes av Riksantikvarieämbetet och ett 400 m² stort område slutundersöktes. Vid undersökningen påträffades 31 husgrunder, 2 brunnar samt en öppen stenlagd yta. Och flera av husgrunderna kunde konstateras på 1700-tals karta. De fynd som påträffades var tegel, sentida rödgods och ben. Inga rester av bebyggelse äldre än 1700-talet påträffades.

Målsättning och metod

Syftet med den antikvariska kontrollen var att skydda fornlämning från skada och om fornlämning påträffats, dokumentera anläggningar och kulturlager.

Arbetet utfördes med hjälp av sökschaktning på tre delsträckor (Delområden A-C) där kabeln skulle löpa. Schakten grävdes 5-10 m långa och var 1,5 m breda. De grävdes med 10-15 meters mellanrum. Schakten prickades in manuellt på en plan, skala 1:1000.

Efter avslutad undersökning lades schakten igen.

Undersökningsresultat

Delområde A (fig.5) berörde Dingtuna 430:1. Totalt undersöktes 49 meter på en sträcka av 90 meter. Undersökningsområdet verkar falla inom den övre östra delen av bytomten på Storskiftes-kartan från år 1775. Detta bevisades vid undersökningen genom flera steniga partier och lätt kuperad hagmark. Vid undersökningen påträffades två husgrunder som när de grävdes igenom endast innehöll syllstenar samt ett parti med sot. Den husgrund som grävdes igenom i schakt 3 var 2 m bred och i 4,5 m lång. I sydöstra kanten kunde ett troligt spisröse skönjas i markytan. Inga fynd påträffades. I schakt 6 och 7 påträffades porslin, rödgods och buteljglas, som skulle kunna vara från 1700-1800-tal (U Alström, muntligen).

Område B (fig.6) löpte i kanten av Vikhus gamla by tomt (Rytterne 121:1) samt i åkermarken väster om denna, söder om vägen. Ingenting av antikvariskt intresse framkom.

Område C (fig.7) löpte strax norr om Rytterne 91:1, ett gravfält med 7 stensättningar, samt på södra sidan av vägen om Lilla Rytterne kyrka, och i åkermarken nordväst om Åkerby. Det enda som kunde observeras av antikvariskt intresse, var en samling med odlingssten intill åkermarken norr om Rytterne 91:1. Denna samling var ca 10 x 4 m

stor med 4 samlingar av 0,2-0,8 m stora stenar. Området mitt emot kyrkoruinen var stört av en vägbank och släntade partier.

Tolkning och utvärdering

Vid område A, undersöktes ett parti av Lövsta gamla bytomt. Precis som vid undersökningen 1972 kunde bara fynd från 1700- och 1800 tal konstateras (Muntligen U. Alström, KM), i form av rödgods och buteljglas.

Sammanfattning

Under 5 dagar i september utfördes en förundersökning i form av schaktningsövervakning i Lövsta och Rytterneområdet. På tre delområden schaktades en yta på 1,2 km. Inget av antikvariskt intresse påträffades förutom rester av husgrunder på Lövsta bytomt med fynd från 1700- och 1800- tal.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

FMIS: <http://www.fmis.raa.se/fmis/>

T9-33:1 Storskifteskarta år 1773, Lövsta by nr 1-7, Dingtuna socken, Västmanland.
Ortnamnsarkivet (www.sofie.se)

Otryckta källor

Forslund, K. 2004. Rapportsammanställning. Lövsta bytomt, RAÄ 430, Dingtuna sn..
Riksantikvarieämbete.

U Alström, muntligen, Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen.

Litteratur

Selinge, K-G. 2002. Nya anteckningar om Rytterne socken. *Västmanlands Fornminnesförenings Årsbok nr 78*. Västerås.

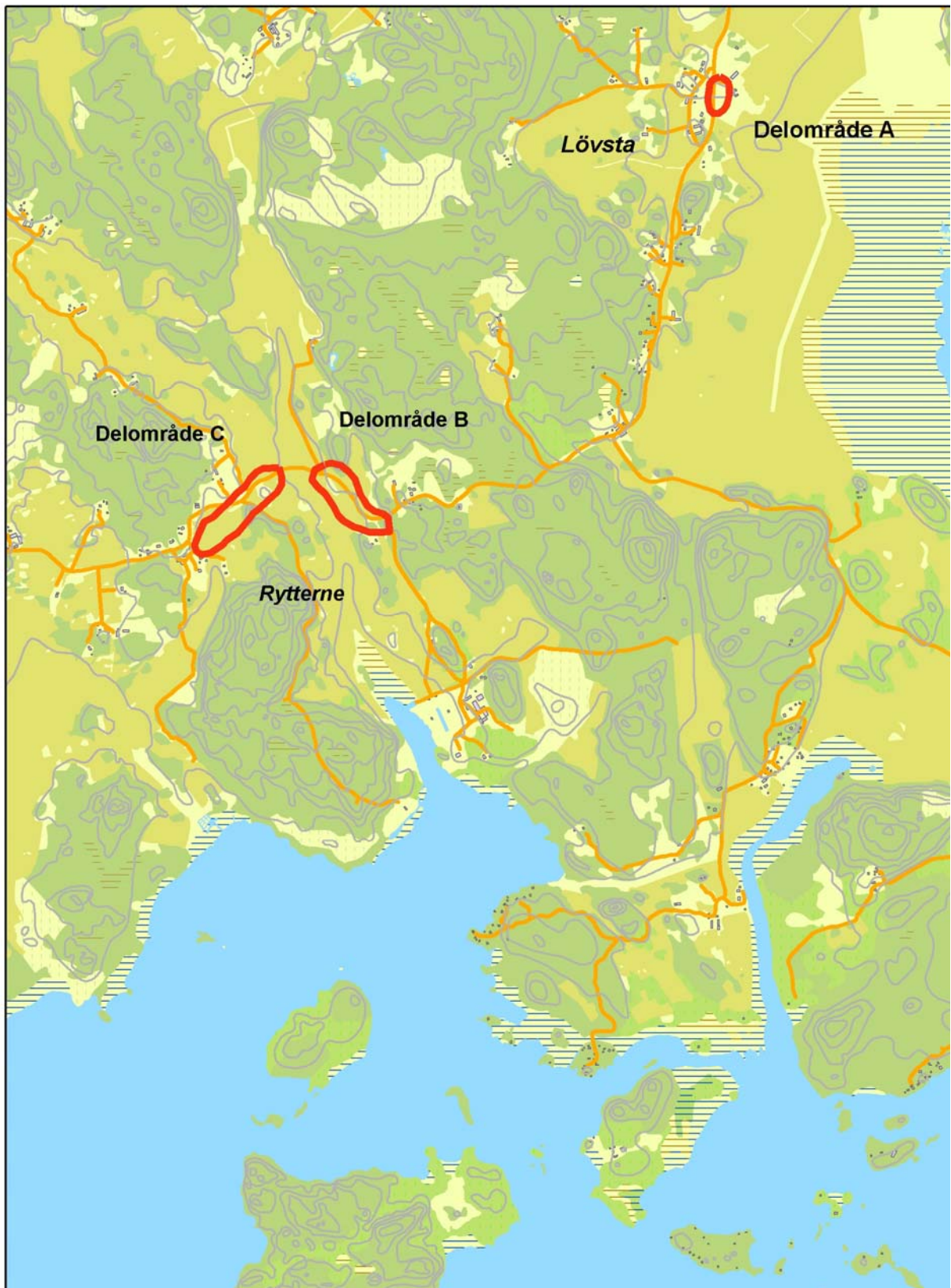
Brink, S. 2002. Namn, landskap och bebyggelse i Rytternebygden. *Västmanlands Fornminnesförenings Årsbok nr 78*. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

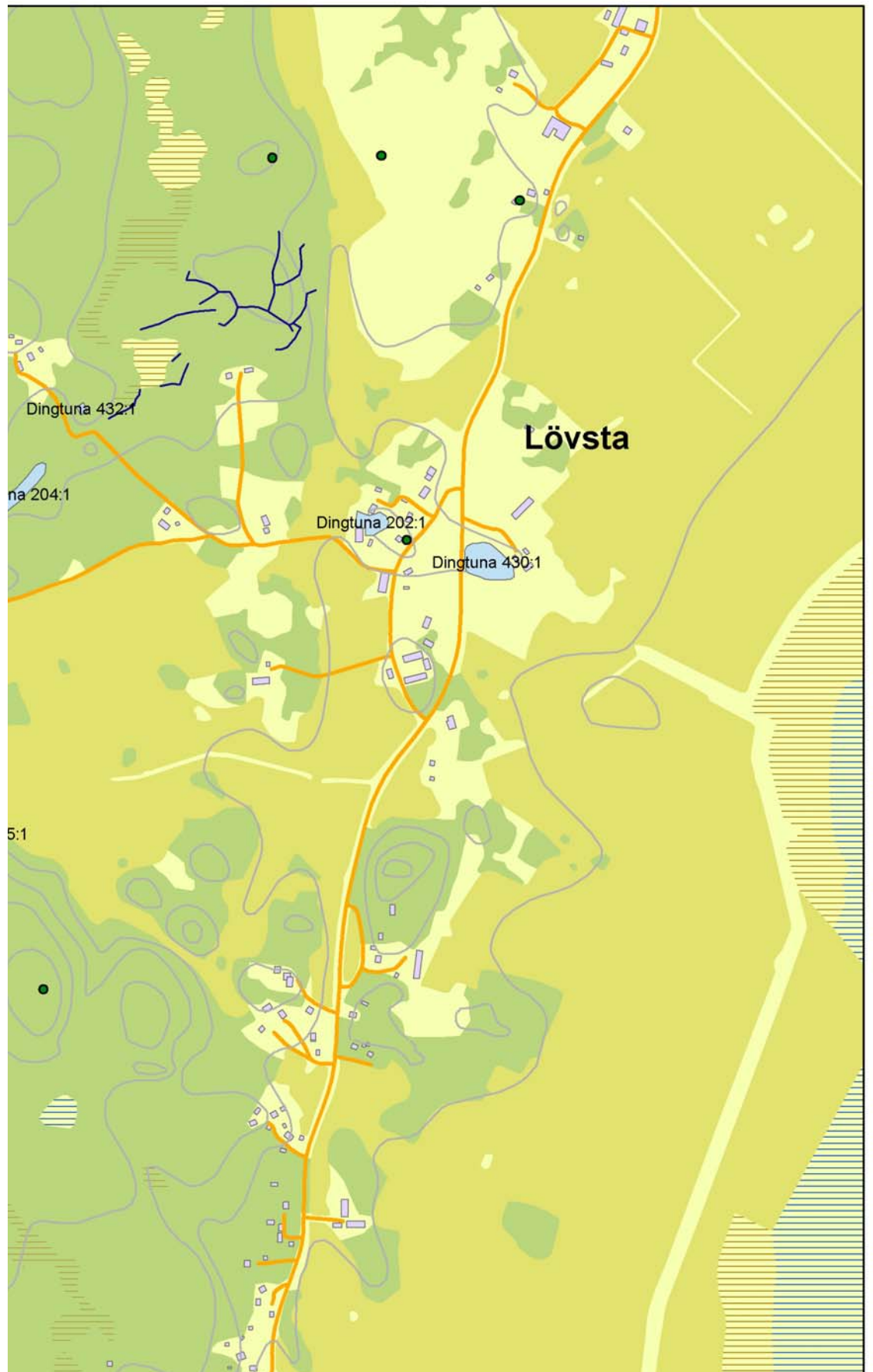
<i>KM dnr:</i>	07083
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-8258-07, dat 2007-08-24
<i>Undersökningsperiod:</i>	10-12,14,17 / 9- 2007
<i>Arkeologtimmar:</i>	40 timmar
<i>Maskintimmar:</i>	40 timmar
<i>Exploateringsyta:</i>	1, 2 km lång sträcka totalt
<i>Personal:</i>	A. Egebäck, K. Anttila, J. Ählström
<i>Belägenhet:</i>	Lövsta 12.1, Dingtuna Socken Rytterne-Åkerby 1.1, Vikhus 8:2, Rytterne socken
<i>Ekonomisk karta:</i>	10G 9g, 11G 0h.
<i>Koordinatsystem:</i>	RT 90
<i>Koordinater:</i>	X6598849 Y1534156
<i>Höjdsystem:</i>	RH 1970
<i>Inmätningssmetod:</i>	Manuell
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	7 planer, 32 foton
<i>Fynd:</i>	---

Figur 1. Undersökningsplatsernas läge, markerat med en ring. Utdrag ur Gröna kartan. Skala 1:50 000.

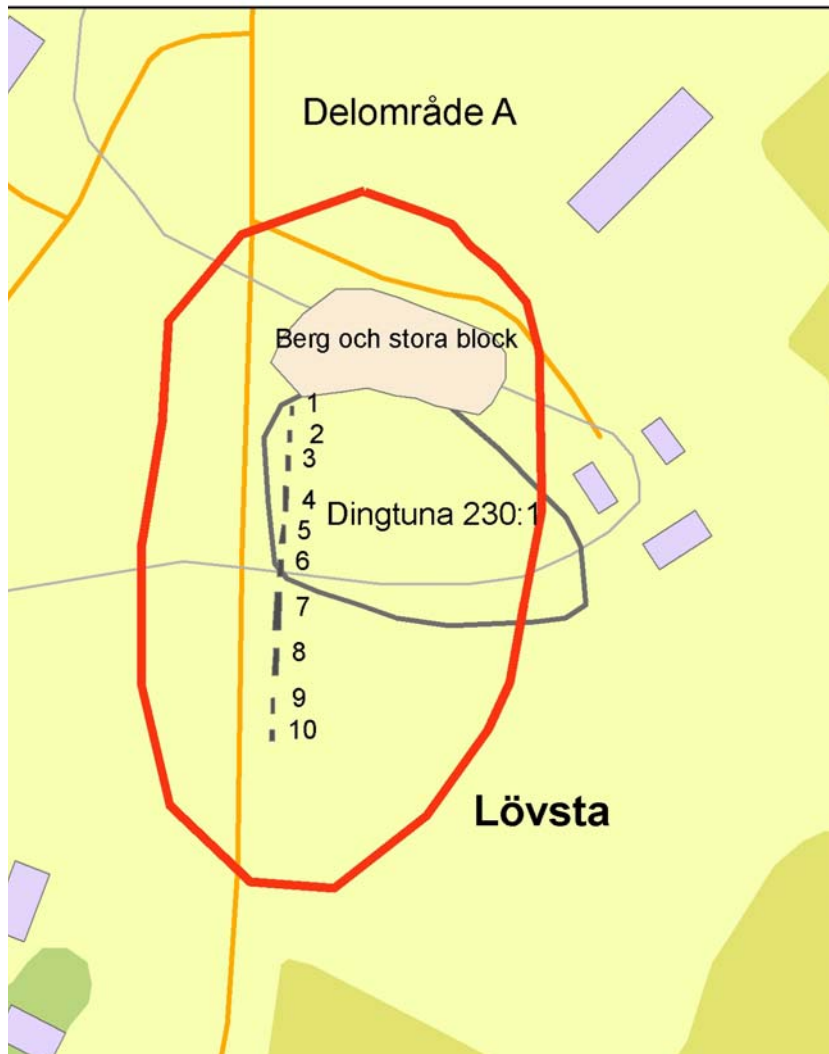
Figur 2. Plan över delområdena A-C. Skala 1: 30 000.

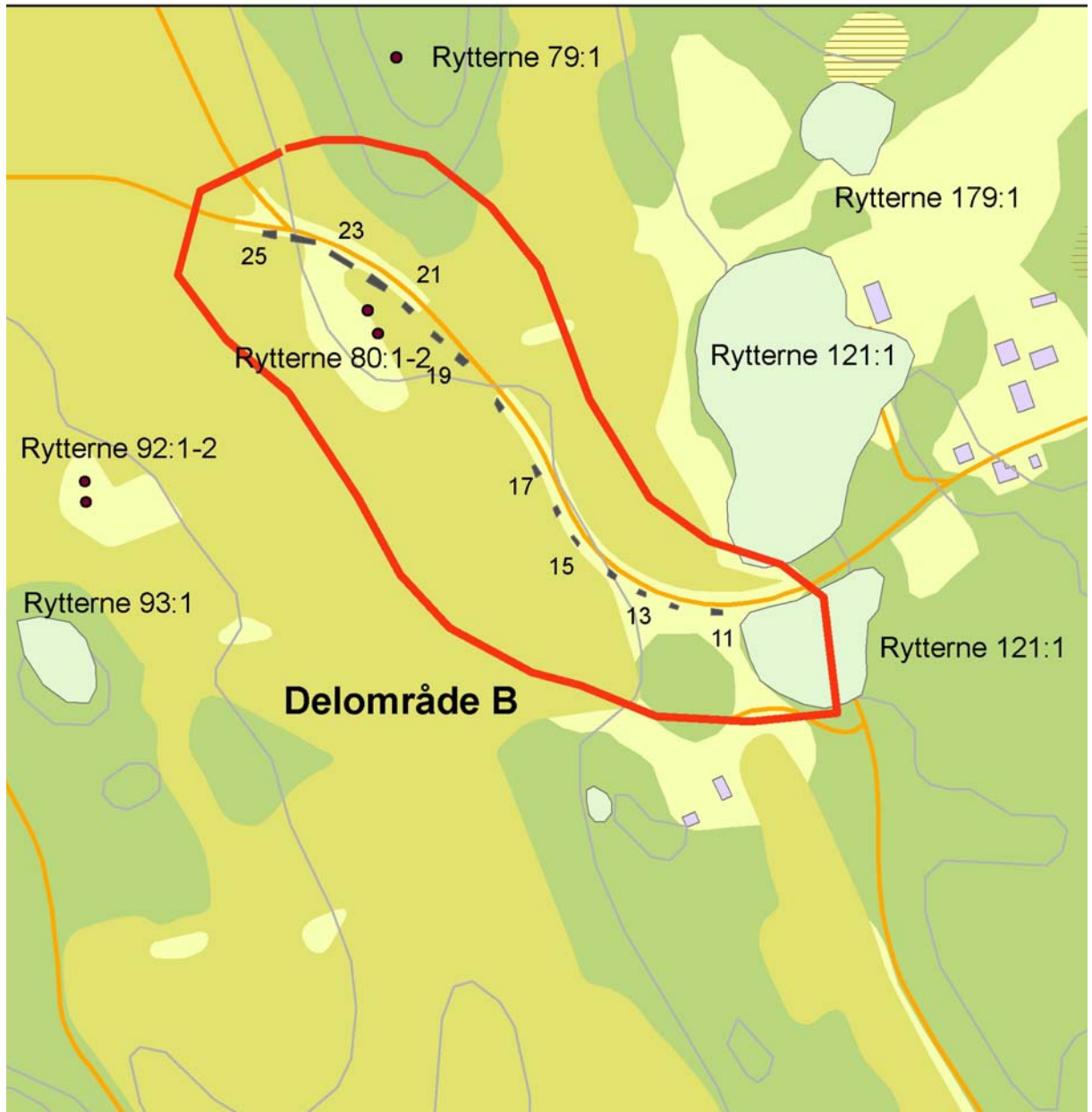
Figur 3. Fornlämningar omkring delområde A. Skala 1: 10 000.

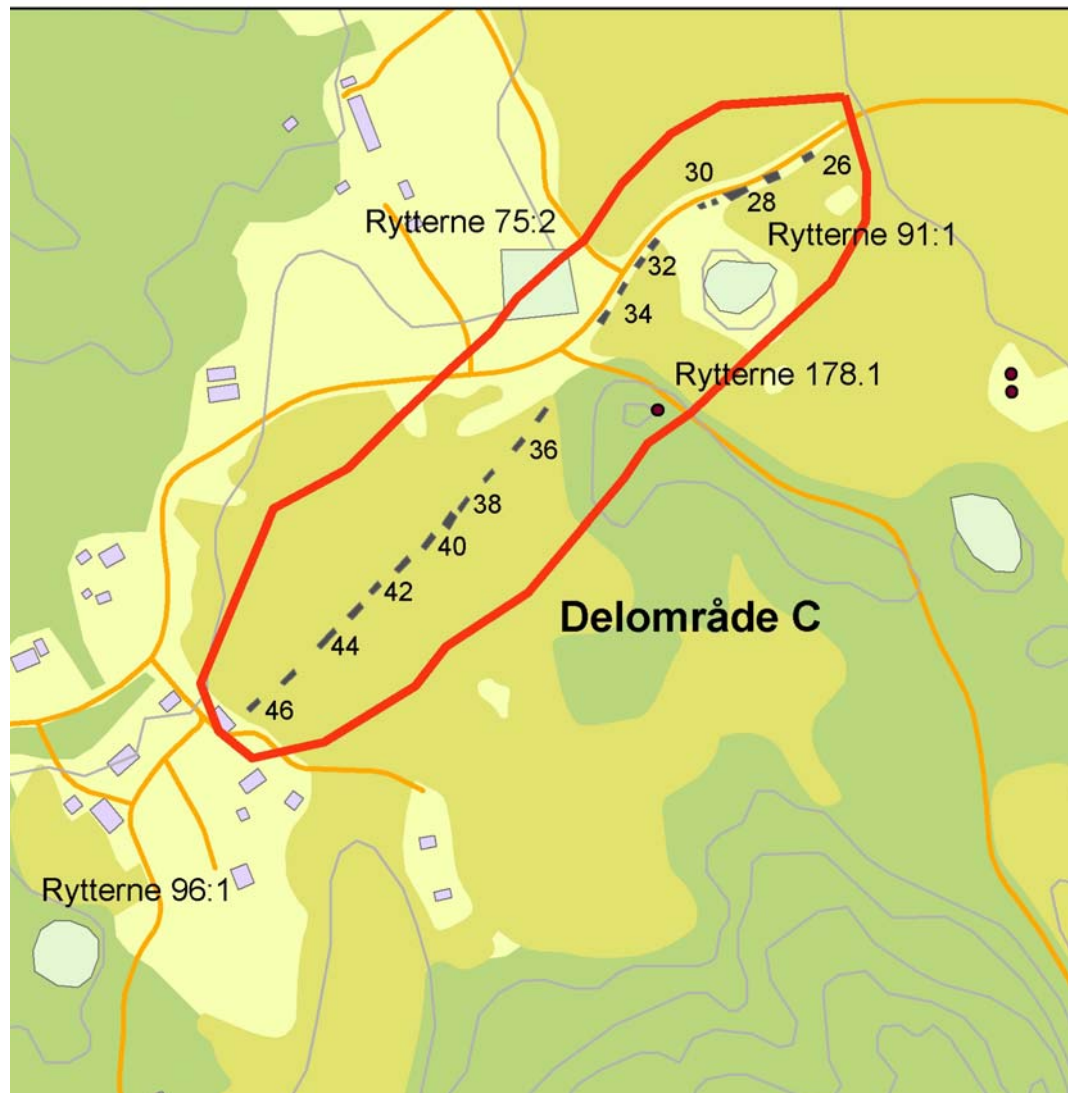
Figur 4. Fornlämningar omkring delområde B och C. Skala 1: 10 000.

Figur 5. Schaktplan över delområde A. Skala 1:2000.

Figur 6. Schaktplan delområde B. Skala 1:5000.

Figur 7. Schaktplan delområde C. Skala 1:5000 .

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Delområde 1

Schakt	Markslag och topografiskt läge	Underlag	Längd, (m)	Djup, (m)	Anläggningar	Fynd	Anmärkning
1	Hågmark, svag sydsluttning	Silt	2	0,20	--	--	--
2	Hågmark, svag sydsluttning	Silt	3	0,20	---	--	En samling av naturlig sten
3	Hågmark, i en svacka	Silt	4	0,20	A1	Järn	Husgrund
4	Hågmark, plan	Silt	6	0,15	--	--	--
5	Hågmark, plan	Silt	5	0,20	--	--	--
6	Hågmark, plan	Silt	4	0,15	--	Porslin, rödgods, glas, spik.	I kanten av husgrund
7	Hågmark, plan	Silt	10	0,15	K-lager 0,10 m djup	Brända ben, porslin, järn glas.	
8	Hågmark, svag sydsluttning	Silt	8	0,20	--	Gals, porslin, tegel	
9	Hågmark, plan	Silt	4	0,25	0,20 k-lager	Tagel, ben.	
10	Åkermark, plan	Silt	3	0,20	-	Tegel.	

Delområde 2a

Schakt	Markslag och topografiskt läge	Underlag	Längd , (m)	Djup, (m)	Anläggningar	Fynd	Anmärkning
11	Hågmark, plan	Lera	5	0,25-0,30	--	Tegel, djurbern	Fyllnadsmassor med stenar
12	Hågmark, plan	Lera	4	0,20	--	Tegel	--
13	Åkermark, svag SV-sluttning	Lera	4	0,40	-	Tegel	--
14	Åkermark, svag SV-sluttning	Lera	4	0,40	--	Tegel	--
15	Åkermark, svag SV-sluttning	Lera	5	0,3-0,5	--	--	--
16	Åkermark, svag SV-sluttning	Lera	4	0,50	--	--	--
17	Åkermark, svag SV-sluttning	Lera	4	0,30	--	--	--
18	Åkermark, svag SV-sluttning	Lera	4	0,50	-	--	--
19	Åkermark, svag S-sluttning	Lera	4	0,50	--	--	--
20	Åkermark, plan	Lera	4	0,50	--	--	--
21	Åkermark, plan	Lera	4	0,50	--	--	--
22	Åkermark, plan	Lera	10	0,50	--	--	--
23	Åkermark, plan	Lera	12	0,3-0,4	--	--	--
24	Åkermark, plan	Lera	12	0,3-0,4	--	--	--

Schakt	Markslag och topografiskt läge	Underlag	Längd , (m)	Djup, (m)	Anläggningar	Fynd	Anmärkning
25	Åkermark, plan	Lera	4	0,5	--	-	-

Delområde 2b

Schakt	Markslag och topografiskt läge	Underlag	Längd, (m)	Djup, (m)	Anläggningar	Fynd	Anmärkning
26	Åkermark, svag NÖ-sluttning	Lera	6	0,2	--	--	
27	Åkermark, svag NÖ-sluttning	Lera	5	0,2	--	Tegel	
28	Åkermark, svag NÖ-sluttning	Lera	5	0,2	--	--	
29	Hågmark, plan	Lera	2	0,1	--	--	
30	Hågmark, plan	Lera	2	0,1	--	--	
31	Åkermark, plan	Lera	6	0,3	--	--	En äldre odlingshorisont under matjord och ploglager bestående av 0,1 m tjock mörk lera innehållande småsten.
32	Åkermark, plan	Lera	8	0,3	--	--	
33	Åkermark, plan	Lera	8	0,4	--	--	
34	Åkermark, plan	Lera	6	0,4	--	--	
35	Åkermark, plan	Lera	6	0,4	--	--	

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl. nr	Typ	Fyllning	Anmärkning	Kontext	Storlek
1	Odlingssten		Ansamling av 4 odlingssten.	samlings av 1 kanten av brukad åkermark.	Ca 10x4 meter

